

RIIGIKOHUS

HALDUSKOLLEGIUM

KOHTUOTSUS

Eesti Vabariigi nimel

Kohtuasja number	3-19-1207
Otsuse kuupäev	6. jaanuar 2021
Kohtukoosseis	Eesistuja Ivo Pilving, liikmed Villu Kõve, Viive Ligi, Heiki Loot, Nele Parrest ja Jüri Pöld
Kohtuasi	A kaebus Sotsiaalkindlustusameti vastu mittevahalise kahju hüvitamiseks
Menetlusosalised	Kaebaja A, seaduslik esindaja B, lepinguline esindaja vandeadvokaat Denis Piskunov Vastustaja Sotsiaalkindlustusamet, esindajad Madis Kotsar ja Leila Siiraja
Vaidlustatud kohtulahend	Tallinna Ringkonnakohtu 14. aprilli 2020. a otsus
Menetluse alus Riigikohtus	A kassatsioonkaebus
Asja läbivaatamine	Kirjalik menetlus

RESOLUTSIOON

1. Jätta kassatsioonkaebus rahuldamata.
2. Jätta Tallinna Ringkonnakohtu 14. aprilli 2020. a otsuse resolutsioon muutmata, asendades otsuse põhjendused käesoleva otsuse põhjendustega.
3. Jätta A kassatsiooniastme menetluskulud tema enda kanda.
4. Arvata kautsjon riigituludesse.
5. Asendada avaldatavas otsuses kaebaja ja tema seadusliku esindaja nimed tähemärgiga.

ASJAOLUD JA MENETLUSE KÄIK

1. A (kaebaja) on täiskasvanud piiratud teovõimega isik, kellel on mh vaimupuue (mõõdukas vaimne alaareng).
2. Kaebaja ema, kes on ka kaebaja seaduslik esindaja, avaldas 2009. ja 2016. a üleriigilise levikuga ajalehele artiklis avaldamiseks järgmised kaebaja isikuandmed: kaebaja nimi, sugu, väljanägemine (pilt kaebajast emaga) ja vanus; elukoht kohaliku omavalitsuse ja linnaosa täpsusega; teave teovõime piiramise kohta; puude raskusaste; hariduse omandamise koht; külastatav kohaliku omavalitsuse keskus; teave emotsionaalse seisundi ja väidetava vägivaldsuse kohta. Artiklid on leitavad interneti otsingumootori vahendusel, kasutades näiteks perekonnanime.
3. Kaebaja ema saatis Sotsiaalkindlustusametile (SKA) kaebaja raviks koostatud rehabilitatsiooniplaani. See sisaldas kaebaja eriliiki isikuandmeid, nt detailne kirjeldus terviseprobleemidest, arsti, logopeedi ja füsioterapeudi hinnangud jms. SKA dokumendihaldur registreeris rehabilitatsiooniplaani ja kirja SKA dokumendiregistris 21. veebruaril 2019, kuid ei

lisanud nendele juurdepääsupiirangut. Dokumendid olid dokumendiregistris avalikkusele kättesaadavad ajavahemikul 21. veebruarist kuni 17. aprillini 2019.

4. Ajakirjanik tegi 23. aprillil 2019 uudisloo sellest, et SKA dokumendiregistris olid avalikkusele kättesaadavad dokumendid, mis sisaldasid isikuandmeid, sh eriliiki isikuandmeid. Enne uudisloo avaldamist võttis ta ühendust kaebaja emaga, et küsida temalt kommentaari. Seeläbi said kaebaja ja tema ema teada kaebaja isikuandmete (sh eriliiki isikuandmete) avalikustamisest SKA dokumendiregistris. Uudislugu ei sisaldanud kaebaja isikuandmeid. Uudisloo ilmumise ajaks oli andmetele seatud juurdepääsupiirang.

5. Kaebaja ema saatis 1. mail 2019 SKA-le kirja, milles palus kaebajale hüvitada mittevaralise kahju, mis tekitati eriliiki isikuandmete ebaseadusliku avalikustamisega internetis. SKA tunnistas 30. mai 2019. a vastuses eksimust ja vabandas, kuid keeldus mittevaralist kahju rahas hüvitamast. SKA selgitas, et dokumendihaldurile on tehtud noomitus ja kõigile dokumendihalduritele täienduskoolitus.

6. **Kaebaja** esitas 27. juunil 2019 Tallinna Halduskohtule **kaebuse**, milles palus mõista SKA-lt kaebaja kasuks välja mittevaralise kahju hüvitis õiglasel summas kohtu äranägemisel. Kaebaja seisukohad olid järgmised.

1) Vastustaja rikkus kaebaja eraelu puutumatust (eriliiki isikuandmete avaldamine tungib sügavale kaebaja privaat- ja intiimsfääri) ja alandas tema väärikust (kaebajat ei koheldud selliselt, et ta läheks arvesse, ning tema kui haavatava isiku huvidega ei arvestatud; kaebajale anti mõista, et ta ei ole oluline).

2) Rikkumisega kaasnes intensiivne riive, kuna andmed olid internetis kättesaadavad piiramatule hulgal isikutele. Tähtsust ei ole järgmistel asjaoludel: kui palju inimesi neid dokumente vaatas; et ajakirjanduses ilmunud uudisloost ei olnud võimalik kaebaja isikut tuvastada (näitab vaid ajakirjanduseetika järgimist); et interneti otsingumootori kaudu otsides ei tule SKA avalikus dokumendiregistris olevad isikuandmed otsingu vastuseks, vaid on kättesaadavad üksnes dokumendiregistrist otsides.

3) Kahju tekkimist tuleb eeldada. Olles keskmisest oluliselt haavatavam isik, on kaebajal eriline usaldussuhe riigiga, mida riik andmete avalikustamisega rikkus. Kaebaja turvatunne kadus. Kaebaja vaimsed kannatused tema intiimsete isikuandmete jagamisel interneti teel kogu maailmaga on tema seisundist tulenevalt sedavõrd intensiivsemad ja tekkinud mittevaraline kahju sedavõrd suurem.

4) SKA oli raskelt hooletu. Kolmel tasandil ei täidetud ametikohustusi: dokumendihaldur ei registreerinud dokumente töökorra kohaselt; dokumendihalduse administraator ei olnud töötajat koolitanud selliselt, et ta ei teeks vigu; osakonnajuhataja ei olnud astunud samme selleks, et tema osakonna ülesanded saaksid õiguspäraselt täidetud.

5) SKA tegevus oli õigusvastane: rikuti avaliku teabe seadust (AvTS), Euroopa Parlamendi ja nõukogu 27. aprill 2016. a määruses (EL) 2016/679 füüsiliste isikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise ning direktiivi 95/46/EÜ kehtetuks tunnistamise kohta (isikuandmete kaitse üldmäärus) sätestatud turvalisuse põhimõtet (art 5 lg 1 punkt f) ja SKA enda andmetöötamise tingimusi.

7. **Tallinna Halduskohus** jättis 28. novembri 2019. a **otsusega** kaebuse rahuldamata. Kohtu põhjendused olid järgmised.

1) SKA tegevus oli avalik-õiguslikus suhtes õigusvastane ja süüline (vähemalt hooletu).

2) Juurdepääsupiirangu seadmata jätmine ja sellest tulenev kaebaja isikuandmete õigusvastane avalikustamine riivas kaebaja eraelu puutumatust.

3) Kaebajal tekkis kahju: tervisliku seisundiga seotud andmete lekkimine võis kaebaja turvatunnet mõjutada ning kaebajal negatiivseid tundeid tekitada.

4) Mittevaralise kahju hüvitamine ei ole põhjendatud, arvestades järgmisi asjaolusid: a) andmeid vaadati 2019. a aprillikuus kokku seitsmel korral, vaatajate hulgas oli nii kolm SKA töötajat kui ka ajakirjanik ning mõni neist võis andmeid vaadata mitu korda; b) kaebaja eestkostja on varem ajakirjanduses kaebaja terviseandmeid avalikustanud; c) kaebaja andmed ei olnud leitavad internetiotsingu kaudu, vaid nendega tutvumiseks tuli siseneda SKA dokumendiregistrisse; d) kaebaja viidatud uudisloo ajakirjanduses ilmutamise ajaks oli juurdepääsupiirang seatud; e) SKA tunnistas eksimust ja vabandas kaebaja ees; f) inimlikke eksimusi ei saa täiesti välistada ning ei ole tuvastatud, et SKA oleks pahatahtlikult või raskest hooletusest jätnud juurdepääsupiirangu panemata.

8. Kaebaja esitas apellatsioonkaebuse, milles palus halduskohtu otsus tühistada.

9. Tallinna Ringkonnakohus rahuldab 14. aprilli 2020. a **otsusega** kaebaja apellatsioonkaebuse osaliselt ja tühistas halduskohtu otsuse osas, millega jäeti kaebus täies ulatuses rahuldamata, samuti menetluskulude jaotuse osas. Ringkonnakohus tegi tühistatud osas uue otsuse, millega tuvastas vastustaja tegevuse (SKA-le esitatud kaebaja rehabilitatsiooniplaanis sisalduvate isikuandmete kolmandatele isikutele avalikustamine SKA dokumendiregistris) õigusvastasuse. Muus osas jäi halduskohtu otsus muutmata. Ringkonnakohus mõistis vastustajalt kaebaja kasuks välja esimeses ja teises kohtuastmes kantud menetluskulude katteks 1208 eurot 20 senti. Ringkonnakohtu põhjendused olid järgmised.

1) Halduskohus on õigesti põhjendanud mittevaralise kahju rahas hüvitamata jätmist (halduskohtumenetluse seadustiku (HKMS) § 201 lg 4).

2) Vastustaja dokumendiregistris oli kolmandatele isikutele kättesaadav kaebaja eriliiki isikuandmeid sisaldav rehabilitatsiooniplaan, olgugi et vastustajal ei olnud õiguslikku alust isikuandmeid avalikustada. Seega käitus vastustaja õigusvastaselt avalik-õiguslikus suhtes. Tema tegevust ei muuda õiguspäraseks asjaolu, et kaebaja ema on kaebaja terviseandmeid ise avalikustanud ajalehele ning need on otsingumootorit kasutades internetis hõlpsasti leitav.

3) Kaebajal ei saanud vaidluse asjaolusid arvestades mittevaralist kahju tekkida. Ei ole eluliselt usutav, et vastustaja poolt samade andmete avalikustamine SKA dokumendiregistris, mida kaebaja ema on juba ajakirjanduses avalikustanud, saanuks põhjustada kaebajale märkimisväärsed üleelamisi või kannatusi ning seda sõltumata tema arusaamisvõimest. Seejuures tuleb arvestada, et SKA dokumendiregister ei olnud kättesaadav avaliku internetiotsinguga, vaid üksnes sisenedes dokumendiregistrisse ja otsides konkreetset dokumenti. Terviseandmete lekkimine võis kaebaja turvatunnet mõjutada ja kaebajal negatiivseid tundeid tekitada, kuid see ei tähenda tingimata rahas mõõdetava ja hüvitatava kahju tekkimist. Kui isiku õigusi rikutakse, peab see mittevaralise kahju hüvitamiseks ületama teatud raskusastme. Kuigi mittevaralise kahju suurust ei saa tõendada, ei või isiku väited mittevaralise kahju tekkimise kohta jääda üldiseks ega umbmääraseks.

4) Väär on kaebaja seisukoht, et vastustaja pani teo toime raskest hooletusest.

5) Kaebus tuleb rahuldada osaliselt. Piisab vastustaja tegevuse, st kaebaja isikuandmete lubamatu avaldamise õigusvastaseks tunnistamisest (HKMS § 41 lg 5 ja riigivastutuse seaduse (RVastS) § 9 lg 2) Pooled ei vaidle selle üle, et vastustaja on kaebaja ees vabandanud. Ka on vastustaja kinnitanud, et võttis meetmeid selleks, et rikkumised ei korduks. Vabandamine ja vastustaja tegevuse õigusvastasuse tuvastamine on kõnealusel juhul piisav sedastamaks, et kaebajale tekkinud tagajärjed on kõrvaldatud.

6) Kuna kaebajale ei määrata rahalist hüvitist, tuleb menetluskulud kaebaja kasuks välja mõista 50% ulatuses. Arvestades valitsevat kohtupraktikat sarnase raskuse, kestuse ja mahukusega haldusajade puhul, on kaebaja esindaja kulud ülepaisutatud. Seetõttu on põhjendatud ja õiglane mõista vastustajalt

kaebaja kasuks välja koos riigilõivuga 1208 eurot 20 senti (esimeses astmes taotletud 3170 euro 40 senti asemel 1292 eurot 40 senti ja teises astmes 720 euro asemel 624 eurot).

MENETLUSOSALISTE PÕHJENDUSED

10. Kaebaja palub **kassatsioonkaebuses** ringkonnakohtu otsus tühistada osas, milles kaebus jäi rahuldamata, ning teha uus otsus, millega kaebus rahuldada täies ulatuses. Kaebaja palub vastustajalt välja mõista kahjuhüvitis ja menetluskulud ning jätta vastustaja menetluskulud tema enda kanda.

1) Ringkonnakohus asus seisukohale, et mittevahalise kahju rahaline hüvitamine ei ole põhjendatud, sest tuvastatud ei ole SKA pahatahtlikkus või raske hooletus, tegemist ei ole suure õigusrikkumisega ning ei ole eluliselt usutav, et kaebajal sai mittevahaline kahju tekkida. Need arusaamad on meelevaldsed.

2) Eriliiki isikuandmed vajavad tugevat kaitset ja nende ebaseaduslik avalikustamine riigi infosüsteemis kui oluline põhiõiguste riive õigustab mittevahalise kahju tekkimist ja hüvitamist.

3) Ebakorrekne on ringkonnakohtu järeldus, et kaebaja üleelamised ja kannatused on eluliselt ebausutavad. Varem avaldatud kahes ajaleheartiklis on kaebaja tervises seisundit kajastatud vaid pinnapealselt ning artiklite fookus oli mujal. Avalikustatud andmete hulk ei ole võrreldav. Ringkonnakohus ei hinnanud õigesti artiklites avaldatud andmete sisu ja eesmärki ega ole seda võrrelnud vastustaja avalikustatud isikuandmete sisuga. SKA rikkus dokumendiregistris andmete avalikustamisega mitu korda intensiivsemalt eraelu puutumatust. Vastustaja rikkumine põhjustab usaldamatust riigi vastu. Varasem andmete avalikustamine ei vabasta SKA-d vastutusest.

4) Ringkonnakohtu seisukoht on vastuolus isikuandmete kaitse üldmääruse põhjendusega 146, art 5 lg-ga 2 ja art-ga 82. Neist sätetest tuleneb, et kahju tuleb mõista laialt ning hüvitada tuleb igasugune õigusvastase töötlemisega põhjustatud kahju.

5) Ringkonnakohus on põhjendamatult asunud seisukohale, et kaebaja menetluskulud on ülepaisutatud. Seejuures ei põhjendanud kohus nõuetekohaselt oma seisukohta, milles ülepaisutatus seisneb.

11. Vastustaja ei vastanud kassatsioonkaebusele.

KOLLEEGIUMI SEISUKOHT

12. Kolleegium leiab, et kassatsioonkaebus tuleb jätta rahuldamata ja ringkonnakohtu otsuse resolutsioon muutmata. Otsuse põhjendused tuleb asendada käesoleva otsuse põhjendustega (HKMS § 230 lg 5 p 6).

13. Kohtuasjas ei vaielda järgmiste asjaolude üle:

- kaebaja seaduslik esindaja avaldas 2009. a ja 2016. a üleriigilise levikuga ajalehele artiklis avalikustamiseks järgmised kaebaja isikuandmed: kaebaja nimi, sugu, väljanägemine (pilt kaebajast emaga) ja vanus; elukoht kohaliku omavalitsuse ja linnaosa täpsusega; teave teovõime piiramise kohta; puude raskusaste; hariduse omandamise koht; külastatav kohaliku omavalitsuse keskus; teave emotsionaalse seisundi ja väidetava vägivaldsuse kohta. Artiklid on leitavad interneti otsingumootorite vahendusel;
- vastustaja jättis kaebaja eriliiki isikuandmeid sisaldavale rehabilitatsiooniplaanile kehtestamata juurdepääsupiirangu. See oli vastustaja dokumendiregistris igaühele juurdepääsetav ajavahemikul 21. veebruarist kuni 17. aprillini 2019;
- vastustaja dokumendiregistris olevad andmed ei ole leitavad interneti otsingumootoreid kasutades. Kaebaja isikuandmed olid leitavad juhul, kui siseneda dokumendiregistrisse ja otsida seal toodud

- tunnuseid kasutades (pealkiri, registreerimise kuupäev, saatja nimi, dokumendi liik, saatmisviis ja juurdepääsupiirang);
- kaebaja rehabilitatsiooniplaani ei vaadatud vastustaja dokumendiregistris veebruaris ega märtsis 2019. Aprillis 2019 vaadati seda seitsmel korral, sh oli üheks vaatajaks ajakirjanik kui haldusväline isik;
 - 23. aprilli 2019. a uudisloos ajakirjanik kaebaja isikuandmeid ei avalikustanud.

14. Vaidlusalune SKA tegevus on isikuandmete kaitse üldmääruse kohaldamisalas (isikuandmete kaitse seaduse § 1 lg 1 p 1, haldusmenetluse seaduse § 7 lg 4). Kaebaja rehabilitatsiooniplaani dokumendiregistris registreerimise toimingud on käsitatavad isikuandmete (art 4 p 1) töötlemisena (art 4 p 2) ja vastustaja on vastutav töötleja (art 4 p 7).

15. Isikuandmete kaitse üldmääruse art 82 lg 1 järgi on igal isikul, kes on kandnud üldmääruse rikkumise tulemusel materiaalsel või mittemateriaalsel kahju, õigus saada mh vastutavalt töötlejalt hüvitist tekitatud kahju eest. Lõike 2 esimeses lauses on lisatud, et kõnealuse töötlemisega seotud vastutav töötleja vastutab kahju eest, mis on tekkinud sellise töötlemise tulemusel, millega rikutakse üldmäärust. Vastutav töötleja vabastatakse vastutusest, kui ta tõendab, et ei ole mingil viisil vastutav kahju põhjustanud sündmuse eest (lg 3).

16. Isikuandmete kaitse üldmääruse põhjenduses 146 selgitatakse, et art-s 82 käsitletud kahju mõistet tuleks Euroopa Kohtu praktikat arvestades tõlgendada laialt ja sellisel viisil, mis kajastab täielikult üldmääruse eesmärgi (kolmas lause). Andmesubjektid peaksid saama täieliku ja tõhusa hüvitise kahju eest, mida nad on kandnud (kuues lause). Üldmääruse eesmärkide hulgas on põhjenduste 2, 4 ja 6 järgi ka aidata kaasa vabadusel, turvalisusel ja õigusel rajaneva ala saavutamisele ning füüsiliste isikute põhiõiguste ja -vabaduste austamine ning järjekindel ja kõrgetasemeline kaitse, võttes arvesse tehnoloogia arengust tulenevaid väljakutseid.

17. Liikmesriigi seadusandja on pädev reguleerima kahju hüvitamist nii juhul, kui see on tekitatud riigisisese õiguse rikkumisega, kui ka juhul, mil kahju tekitamisel rikuti Euroopa Liidu õigust. Riigisisese riigivastutusõiguse ja Euroopa Liidu õiguse vastuolu korral tuleb riigisisene norm või selle vastav osa Euroopa Liidu õigusega seotud kahjuasjades jätta kohaldamata (Riigikohtu otsus asjas nr 3-3-1-84-12, p 20). Seejuures tuleb silmas pidada, et liikmesriigi õigusnormid ei tohi olla ebasoodsamad, kui kohaldatakse sarnastes riigisiseses õiguses sätestatud olukordades (samaväärsuse põhimõte), ning need ei või muuta liidu õigusest tulenevate õiguste kasutamist praktiliselt võimatuks või ülemäära raskeks (tõhususe põhimõte) (vrd nt Euroopa Kohtu otsus C-295/04–C-298/04: Manfredi, p-d 62–64, 98).

18. Eelöeldu kehtib ka kahjuhüvitise rahas väljamõistmise ja suuruse üle otsustamisel. Isikuandmete kaitse üldmääruse art 82 ei nõua hoiatava või karistusliku eesmärgiga kahjuhüvitist. Detailne karistava ja heidutava iseloomuga trahvide määramise normistik on toodud üldmääruse art-s 83. Olukorras, kus Euroopa Liidu õigus ei nõua hoiatava või karistusliku eesmärgiga kahjuhüvitist, tuleks see välja mõista vaid juhul, kui sellist hüvitist saab välja mõista analoogse riigisisese normi alusel algatatud vaidluses (Euroopa Kohtu otsus C-295/04–C-298/04: Manfredi, p-d 92–93; vrd ka nt C-407/14: Arjona Camacho). Isikuandmete kaitse üldmääruse põhjenduses 146 tehtud viidet „täielikule ja tõhusale“ hüvitisele tuleb Euroopa Kohtu praktikast (küll teistes valdkondades) silmas pidada sisustada kui kohustust hüvitada tegelikult tekkinud kahju (vrd nt Euroopa Kohtu otsused C-407/14: Arjona Camacho, p-d 33–34; C-481/14: Hansson, p-d 33–35; C-99/15: Liffers, p 25). Vaidlustatud akti tühistamine või õigusvastasuse tuvastamine võib sõltuvalt

asjaoludest olla piisav tekitatud mittevahalise kahju hüvitamiseks (vt nt F-46/09, V vs. parlament, p 167; C-239/12 P: Abdulrahim vs. nõukogu ja komisjon, p 72).

19. Praeguses asjas ei ole vastuolu Euroopa Liidu õigusega, mis takistaks riigisiseste kahju hüvitamise normide kohaldamist koos isikuandmete kaitse üldmääruse art-ga 82. RVastS § 7 lg 1 järgi võib isik, kelle õigusi on avaliku võimu kandja õigusvastase tegevusega avalik-õiguslikus suhtes rikkunud, nõuda talle tekitatud kahju hüvitamist, kui kahju ei olnud võimalik vältida ega ole võimalik kõrvaldada RVastS §-des 3, 4 ja 6 sätestatud viisil õiguste kaitsmise või taastamisega. RVastS § 9 lg 1 järgi võib füüsiline isik nõuda mittevahalise kahju rahalist hüvitamist süüliselt väärrikuse alandamise, tervise kahjustamise, vabaduse võtmise, kodu või eraelu puutumatuse või sõnumi saladuse rikkumise, au või hea nime teotamise korral.

20. Kohtuasjas ei vaielda selle üle, et tegu on avalik-õigusliku suhtega. SKA on avaliku võimu kandja (RVastS § 2 lg 1) esindaja ning kaebaja ei pidanud esmaseid õiguskaitsevahendeid kasutama, kuna SKA kehtestas vaidlusalustele andmetele juurdepääsupiirangu kohe, kui nende avalikkusest teada sai, st 17. aprillil 2019. Kaebaja pöördumise ajaks 1. mail 2019 ei olnud avalikkusel andmetele juurdepääsu.

21. Vastustaja ei vaielnud vastu sellele, et kaebaja isikuandmete, sh eriliigiliste isikuandmete avalikustamine oli õigusvastane, sest selleks puudus õiguslik alus (isikuandmete kaitse üldmääruse art 6 lg 1 p e koostoimes lg-tega 2 ja 3). Teabele oleks tulnud kehtestada juurdepääsupiirang (vt AvTS § 9 lg 2 p 7 ja § 35 lg 1 p-te 11–14). Asjaolu, et kaebaja seaduslik esindaja on andnud varem nõusoleku andmete avalikustamiseks ajakirjanduses, ei muuda vastustaja tegevust õiguspäraseks (vrd ka Riigikohtu otsused asjas nr 3-3-1-85-15, p 18 ning asjas nr 3-2-1-18-13, p 16). Need isikuandmete töötlemise toimingud on tehtud erinevatel õiguslikel alustel ja erinevatel eesmärkidel. Isiku nõusolek isikuandmete töötlemiseks hõlmab üksnes samal eesmärgil või samadel eesmärkidel tehtavaid isikuandmete töötlemise toiminguid (art 6 lg 1 p a, põhjendus 32 neljas lause). Kui vastutav töötleja töötleb isikuandmeid avaliku võimu teostamiseks, tuleb rangelt järgida vastavas õiguslikus aluses sätestatud isikuandmete töötlemise eesmärki ja isikuandmete töötlemise põhimõtteid (art 5; art 6 lg 1 p e, lg 3; art 9 lg 2 p-d b, g, h). Lisaks erineb ajaleheartiklites ja rehabilitatsiooniplaanis avalikustatud isikuandmete hulk märkimisväärselt.

22. Avalikustades kaebaja eriliiki isikuandmetega rehabilitatsiooniplaani ajavahemikul 21. veebruarist kuni 17. aprillini 2019 dokumendiregistris, rikkus vastustaja kaebaja eraelu puutumatust (põhiseaduse § 26, puuetega inimeste õiguste kaitse konventsiooni (PIK) art 22). Lisaks kaebaja üldistele isikuandmetele (nimi, vanus, kontaktandmed, hariduskäik) sisaldas avalikustatud rehabilitatsiooniplaan näiteks arsti, logopeedi ja füsioterapeudi kirjeldusi ja hinnanguid kaebaja vaimse ja füüsilise tervise ja arengu kohta jms. Selliste andmete avalikustamine tungib eraelu puutumatuse tuumiksfaari.

23. Kaebaja leiab, et rehabilitatsiooniplaani avalikustamisega alandas vastustaja ka tema väärrikust, pidades selle all silmas ükskõikset või hoolimatut suhtumist kaebajasse. Kolleegium seda seisukohta ei jaga. Inimväärikus on ühest küljest põhiseaduse aluspõhimõte (nt Riigikohtu otsus nr 5-18-7/8, p 119) ja kõigi põhiõiguste alus (nt Riigikohtu otsus asjas nr 3-3-1-14-06, p 11). Teisalt ei nähtu kohtuasja materjalidest, et isikuandmete avalikustamisel oleks kaebajat alavääristatud või muul viisil inimväärrikust alandavalt koheldud. Kaebaja kui andmesubjekti puue ja sellest tulenev haavatavus ei tähenda seda, et vastustaja oleks kohelnud teda just nende asjaolude tõttu eriliigiliste isikuandmete õigusvastasel avalikustamisel eriliselt (vt ka PIK art 22 viimane lause). Inimväärrikuse alandamine ei ole praegusel juhul järeldatav ka avalikustatud andmete koosseisust.

24. Kaebaja rehabilitatsiooniplaanis sisaldunud eriliigiliste isikuandmete õigusvastase avalikustamise ja seeläbi tema eraelu puutumatuse rikkumise tagajärjel tekkis kaebajal mittevahaline kahju.

24.1. Võlaõigusseaduse (VÕS) § 128 lg 5 järgi hõlmab mittevahaline kahju eelkõige kahjustatud isiku füüsilist ja hingelist valu ning kannatusi. Hingelise valu ja kannatuste tundmine eeldab üldjuhul isiku arusaamisvõimet. Kaebajal on vaimupuue ning see, kas ja kuivõrd ta mõistis toimunut ja seeläbi tegelikult hingelist valu ja kannatusi tundis, ei ole asjas tuvastatud. Sellest hoolimata tuleb praegusel juhul lugeda kahju tekkinuks. Taoliste tervises seisundit, käitumist ja iseloomu kirjeldavate isikuandmete avalikustamine ja seeläbi eraelu puutumatuse tuumiksfaari rikkumine põhjustaks hingelisi üleelamisi igale täisteovõimega inimesele. See võib mõjutada turvatunnet suhtluses avaliku võimuga ja põhjustada kartust saada avalikkuse silmis häbimärgistatud Kaebaja vaimupuue ei või tuua kaasa tema isikuandmete nõrgemat kaitset võrreldes täisteovõimega isikutega. Kirjeldatud seisukoht ei ole vastuolus ka VÕS § 128 lg 5 sõnastusega („eelkõige“).

24.2. Eeltoodud mõttekäiku toetab nii isikuandmete kaitse üldmääruse põhjendus 146, mis suunab kahju mõistet tõlgendama laialt, kui ka PIK art 22, mille järgi on puuetega inimestel võrdne õigus seaduse kaitsele.

25. Tuvastatud asjaolude järgi on vastustaja tegevuse ja kahju vahel põhjuslik seos.

26. Kuigi vastustaja õigusvastase tegevuse tulemusel tekkis kaebajal kahju, nõustub kolleegium ringkonnakohtuga, et selles asjas pole põhjust mõista mittevahalise kahju eest välja rahalist hüvitist. Piisab vastustaja tegevuse õigusvastasuse tuvastamisest (HKMS § 41 lg 5).

26.1. Nagu öeldud, peab isikuandmete kaitse üldmääruse järgi andmesubjekt saama täieliku ja tõhusa hüvitise kahju eest, mida ta on tegelikult kandnud (vt eespool p 18). Vastus küsimusele, kas põhiõiguste rikkumine toob kaasa kahju hüvitamise rahas, oleneb õigusrikkumise raskusest, süü vormist ja raskusest ning vastutust piiravatest asjaoludest (RVastS § 9 lg 2, § 13; vt ka otsus nr 3-16-1903/69, p 34 ja seal viidatud praktika).

26.2. Ühest küljest rikkus vastustaja antud juhul kaebaja eraelu puutumatuse tuumiksfaari. Teisalt on tuvastatud, et kaebaja õigusvastaselt avalikustatud eriliigilisi isikuandmeid vaadati dokumendiregistris aprillis 2019 seitsmel korral. Selle hulka kuuluvad ka vastustaja enda teenistujate vaatamised. Puudub teave, et andmed oleks peale ajakirjaniku veel mõnele haldusvälisele isikule teatavaks saanud. Vastustaja reageeris viivitamatult andmete avalikustamisest teada saades ning on kaebaja ees ka vabandanud, tõdedes, et tal on juhtunu pärast kahju. Seetõttu ei ületa kaebajal tegelikult tekkinud kahju lävendit, mis õigustaks mittevahalise kahju hüvitamist rahas.

27. Kassatsioonkaebuses ei nõustu kaebaja kohtute seisukohaga, et vastustaja tegevus oli pelgalt hooletu. Kolleegiumi arvates oli vastustaja tegevus süüline (VÕS § 104 lg 2), kuid kohtuasjas ei ole tuvastatud kõiki asjas tähtsust omada võivaid asjaolusid, andmaks hinnangut täpsele süü vormile. Kuna kolleegiumi hinnangul ei ületa kaebajal tegelikult tekkinud kahju lävendit, mis õigustaks mittevahalise kahju hüvitamist rahas, ei ole süü täpsel vormil tähtsust ning kohtuasja pole vaja saata ringkonnakohtule uueks arutamiseks. Küll peab kolleegium oluliseks lisada järgmist.

27.1. Rehabilitatsiooniplaan sisaldab palju eriliiki isikuandmeid, s.o andmeid, mis on oma olemuselt põhiõiguste ja -vabaduste seisukohast eriti tundlikud (vt üldmääruse põhjendus 51). Seetõttu on usaldusväärsuse ja konfidentsiaalsuse põhimõtte (üldmääruse art 5 lg 1 p f) tagamiseks võetavad

meetmed ja nende range järgimine eriti oluline (vt üldmääruse art 24 lg 1, art 32, põhjendused 74, 75, 83). Andmete töötlemise isikulised, tehnilised ja organisatoorsed meetmed peavad maandama ohte ning tagama turvalise andmetöötluse, vältimaks ebaseaduslikku isikuandmete avalikustamist ja seeläbi isiku õiguste rikkumist (nt üldmääruse art 32 lg 1 p b „kestev konfidentsiaalsus“, p d „korrapärase testimise ja hindamise kord“).

27.2. Vastutusest vabastamist õigustavate asjaolude esinemist peab tõendama vastustaja (isikuandmete kaitse üldmääruse art 82 lg 3). Vastustaja on kohtumenetluses selgitanud, et võttis meetmeid vähendamaks erinevaid ohte, mis võivad realiseeruda andmete õigusvastase juurdepääsetavuse korral: üldiseid interneti otsingumootoreid kasutades ei olnud dokumendiregistris dokumendid leitavad ning ka dokumendiregistri siseselt oli dokumentide otsing piiratud (vt eespool p 13). Kuigi raske tagajärje tekkimise ohtu leevendab asjaolu, et dokumendiregistris olevad dokumendid ei ole üldiseid interneti otsingumootoreid kasutades leitavad, ei teinud see ohtu siiski olematuks. Viimast põhjusel, et ei ole välistatud juhuslik tutvumine ning avaliku teabe taaskasutuse nõude tagamiseks on dokumendiregister ulatuses, milles ei ole kehtestatud juurdepääsupiiranguid, masinloetav ja allalaaditav (vt AvTS § 29 lg 4, § 28 lg 1 p 31 ja § 3¹ lg 4 koostoime). Vastustaja ei ole selgitanud ega tõendanud, milliseid meetmeid ta on võtnud dokumendiregistri turvaklassist ja turbeastest lähtudes vaidlusaluse olukorraga kaasnenud ohtude ennetamiseks ja vältimiseks ning kas kehtestatud meetmeid ka tegelikult rikkumise ennetamiseks ja viivitamatuks avastamiseks kohaldati. Vastustaja on põhjalikumalt selgitanud üksnes seda, mida ta võttis ette, kui sai andmete avalikkusest teada (kohe kehtestati juurdepääsupiirang, dokumendihaldur sai noomituse, kõigile dokumendihalduritele tehti koolitus).

28. Kaebaja vaidlustab ringkonnakohtu otsust ka menetluskulude välja mõistmata jätmise osas. Kaebaja hinnangul asus ringkonnakohus põhjendamatult seisukohale, et kaebaja menetluskulud on ülepaisutatud, ega põhistanud nõuetekohaselt, milles ülepaisutatus seisneb.

29. Ringkonnakohtu põhjenduste napolisõnalisus ei ole kolleegiumi hinnangul viinud ebaõigele tulemusele. Seda seisukohta ei väära ka kaebaja osutatud tõik, et asjal on puutumus Euroopa Liidu õigusega. Vajadus tunda Euroopa Liidu õigust on haldusasjades tavapärane. Lisaks annab isikuandmete kaitse üldmäärus kahju hüvitamise kohta üldraamid ning suuremas osas kuulub kohaldamisele liikmesriigi õigus. Haldusasjades mittevaralise kahju hüvitamise küsimuses on välja kujunenud arvestatav riigisisene kohtupraktika. Ka tunnistas vastustaja oma eksimust ja vabandas kaebaja ees, mistõttu vastutuse koosseisu mitmete elementide üle puudus kohtuasjas vaidlus.

30. Eeltoodust tulenevalt jääb kassatsioonkaebus rahuldamata ja kaebaja Riigikohtus kantud menetluskulu tema enda kanda (HKMS § 108 lg 1). Kautsjon tuleb arvata riigituludesse (HKMS § 107 lg 4 kolmas lause). Avaldatavas otsuses tuleb kaebaja ja tema seadusliku esindaja nimed asendada tähemärkidega (HKMS § 175 lg 3).

(allkirjastatud digitaalselt)